

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG MEGJEGYZÉSEI A BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK 2005. MÁJUSI TERVEZETÉHEZ

2005. május 25.

Előzetes megjegyzések

A Magyar Helsinki Bizottság köszönettel vette kézhez a Büntetőeljárás törvény módosításának véleményezésre megküldött, 2005. májusi tervezetét. A nem is régen hatályba lépett kódex átfogó reformját részben üdvözlendőnek tartjuk, hiszen a gyakorlat által megvilágított kodifikációs problémák egy részére mindenképpen megoldást kínál. Emellett azonban hangsúlyoznunk kell: a jogbiztonság szempontjából károsnak tartjuk azt a tényt, hogy egy hosszú évek munkájával elkészített, alapjogokat közvetlenül érintő kódexet a hatályba lépése után alig két évvel 78 oldalas előterjesztésben, több mint 200 pontban módosítani kell.

Véleményünkben a módosításnak csak azon pontjaira térünk ki, amelyek a Bizottság stratégiai tevékenységével közvetlenül kapcsolatban állnak. A véleményben nem érintett kérdések egy részének (pl.: a rendes jogorvoslati rend teljes átalakítása) kellően alapos áttekintésére és érdemi véleményezésére sajnálatos módon nem volt elegendő idő, így számos – egyébként releváns - módosításra a jelen szövegben nem tudunk reflektálni.

A távoltartás (40-42. §)

A távoltartás intézményének bevezetésével a jogalkotó egy régóta a szakmai és a szélesebb közvélemény által is ismert probléma (családon belüli erőszak) jogi kezelésére szolgáló eszköz bevezetéséről hozott döntést. Az intézmény szükségességével messzemenően egyetértünk, a részletszabályokkal kapcsolatban a következő észrevételeket tesszük.

a) A távoltartás definíciója álláspontunk szerint hiányos. A 138/A. (1) c) pontjában foglalt jogkorlátozás ugyanis túlmegy azon, amit a tervezet definíciója [138/A. (1) első mondat] tartalmaz. A kapcsolatfelvétel (telefon, levelezés, stb.) jogának megvonása ugyanis nem vonható a mozgási szabadság, a lakóhely szabad megválasztásának és a tulajdonjog korlátozásának fogalma alá. Az ilyen irányú jogkorlátozás leginkább az általános cselekvés szabadsághoz fűződő jogból fakadó jogosultságok egy részét korlátozza, adott esetben a szülői felügyeleti jog gyakorlásának korlátozását is jelentheti. Ezért ennek a megjelenítését javasoljuk a jogintézmény definíciójában.

b) Ennél komolyabb probléma a távoltartás elrendelési feltételeinek meghatározása, ugyanis az nem teszi lehetővé a távoltartás elrendelését abban az esetben, ha az ingatlan a terhelt kizárólagos tulajdonában vagy használatában áll. Nincs becslésünk sem arra vonatkozóan, hogy hány esetben van egy személy elleni erőszakos cselekményt elkövető (vagy azt megkísérlő) személy kizárólagos tulajdonában vagy használatában a sértett vagy veszélyeztetett kiskorúval közös ingatlan, azonban nyilvánvalóan nem elhanyagolható az ilyen esetek száma. Véleményünk szerint ezeket az eseteket sem indokolt kivenni a szabályozás tárgyi hatálya alól a következő indokból.

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Az a) pont első fordulata lényegében nem más, mint a Be. 129. (1) c) pontjának specifikált újrafogalmazása, míg a második fordulat a d) pont értelemszerű változtatásokkal történő megismétlése. Amellett, hogy nem világos, a párhuzamos rendelkezések között mi az érdemi különbség, és ennek megfelelően a tanúk befolyásolásának vagy megfélemlítésének veszélyére vagy a bűncselekmény elkövetésének veszélyére történő hivatkozás milyen esetben kell, hogy előzetes letartóztatást eredményezzen és mely esetben távollattartást [ez felvetheti akár a normavilágosság alkotmányos követelményének sérelmét is, hiszen hatásában nem látható előre, hogy a jogszabályhelyek milyen hatósági cselekvéseket fognak előidézni – vö. 11/1992. (III. 5.) ABH], felmerül más probléma is.

A távollattartás célja alapvetően a családon belüli erőszak áldozatainak védelme, pontosabban a közvetlen veszélynek kitett személyek élethez, testi épséghez és egészséghez fűződő jogának megóvása. Ennek alapján nem érthető, hogy miért ne részesülhetnének ebben a védelemben olyan terhelttel egy közös háztartásban lakók, akinek egyébként kizárólagos joga (használati vagy tulajdon) van az ingatlanon. Az sejtethető, hogy alkotmányos aggályok indokolták ezt a megszorítást, jelesül az attól való félelem, hogy a tulajdonhoz való jog aránytalan korlátozását jelentené az olyan szabályozás, amely nem tartalmazza a szóban forgó megszorítást. Álláspontunk szerint azonban ezek az esetleges aggályok könnyen eloszthatók.

Egyrészt a kizárólagos használat esetén szóba sem jön az alkotmányos jogsérelem, hiszen az élethez, egészséghez való alkotmányos jog védelmével szemben nem is áll másik alkotmányos alapjog, ezért ez a megszorítás ebben a kontextusban indokolhatatlan. A tulajdonhoz való jog relációjában sem tűnik problematikusnak a kérdés. Egyrészt az Alkotmánybíróság által kidolgozott alapjogi hierarchiában az élethez való jog messze erősebb védelmet igényel és élvez, mint a tulajdonhoz való jog. Az előbbi abszolút jog, míg utóbbi nem. Másrészt azok az indokok, melyek a távollattartás alapjául szolgálhatnak – mint láttuk – lehetnek az előzetes letartóztatás alapjául szolgáló indokok is, az előzetes letartóztatás pedig ugyanúgy korlátozza a tulajdonhoz való jogot, mint a távollattartás.

Így ha alkotmányos probléma lenne a távollattartással, akkor az ugyanolyan okok miatt (is) elrendelhető előzetes letartóztatás sem volna aggálymentes. Végül ebben a körben érdemes talán megemlíteni, hogy a távollattartás pusztán a tulajdonjog részjogosítványainak korlátozását jelenti (birtok és használat), nem magának a tulajdonjognak a megvonását vagy adott időre vonatkozó teljes korlátozását. A három érv fényében úgy véljük, nem merülhetnek alkotmányos aggályok egy olyan korlátozással szemben, mely lehetővé teszi a távollattartás elrendelését abban az esetben is, ha az ingatlan, melynek elhagyására kötelezik a terheltet, annak kizárólagos tulajdonában vagy használatában van.

c) Harmadik kérdéskör az intézménnyel kapcsolatban az azonnali rendőri intézkedés kontra bírói elrendelés kérdése, vagyis az, hogy vajon a távollattartást ideiglenes intézkedésként elrendelheti-e a rendőrség, avagy sem. Álláspontunk szerint erre lehetőséget kellene teremtenie a törvénynek. Ennek oka, hogy a kényszerintézkedés célja egy akkut szituáció kezelése, a közvetlen veszélyhelyzet megszüntetése, ami nem képzelhető el másképp, mint azonnali hatósági reakcióként. Ezért azt gondoljuk, hogy az őrizet-előzetes letartóztatás analógiájára a tervezetnek (valószínűleg a rendőrségi törvény egyidejű módosításával) lehetőséget kellene teremtenie arra, hogy a rendőrség is elrendelhesse ideiglenes távollattartást 72 óráig, míg a távollattartás ennél hosszabb elrendeléséről a tervezetben javasolt szabályok szerint születne meg a döntés. Az azonnali cselekvés lehetőségének biztosítása nélkül a távollattartás intézménye nem képes betölteni azt a funkciót, aminek megvalósítására álláspontunk szerint szolgálnia kellene: a közvetlen veszélyhelyzetet nem szünteti meg azáltal, hogy haladéktalanul „elválasztja” a sértettet és a terheltet.

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A kirendelt védő (56. §)

A tervezet egyik rövid, de annál jelentősebb szakasza az 56. §, amely előírja, hogy a megalapozott gyanú közléséről és a gyanúsított kihallgatásáról a nyomozó hatóság olyan időben köteles intézkedni, hogy a védelemhez való jog gyakorlását lehetővé tegye. A Bizottság által számos fórumon régóta hangoztatott probléma megoldását jelentheti e rendelkezés hatályba lépése, hiszen ez alapján törvényesen nem történhet meg, hogy a nyomozóhatóság olyan időpontban rendeli ki a fogva tartott (előállított, őrizetben lévő) terhelt számára a védőt, hogy annak az eljárási cselekményen való megjelenése objektíve is lehetetlen legyen. **Ezért ezt a megoldást – még egyszer megerősítve – üdvözöljük.**

Azonban a hatékony jogvédelemhez való jog (melynek biztosítása a Magyar Köztársaságnak nemzetközi szerződésekből és az Alkotmányból folyó kötelezettsége) érvényesülése a kirendelt védői rendszer további, mélyreható reformját igényli.

Kihasnálva, hogy az IM a jogalkotás folyamatába formálisan is bevonta a Magyar Helsinki Bizottságot, megismételnénk itt néhányat azon – szakmai fórumokon számtalanszor hangoztatott - tételek közül, amelyek kulcsfontosságúak ahhoz, hogy a kirendelt védővel rendelkezővel terhelt jogvédelme valóban hatékony legyen.

a) Az a szabályozás, amely a rendőrség kezébe teszi a védő kirendelésének jogát, vitán felül a „fegyverek egyenlőségének” elvét sértő megoldás. Ez ugyanis nem jelent mást, mint a nyomozóhatóság felhatalmazását arra, hogy „ellenfelet válasszon magának”. Azaz a választás egy olyan szerv kezében van, amely eljárási helyzeténél fogva nem érdekelt az igazán hatékony ügyvédi munkában. Véleményünk szerint kétségtelen, hogy könnyebb a vizsgálónak egy olyan védővel, aki nem túl agilis, nem terjeszt elő lépten-nyomon bizonyítási indítványokat, esetleg meg sem jelenik az eljárási cselekményeken.

A tények azt mutatják, hogy ennek a strukturális problémának rendkívül komoly gyakorlati következményei vannak. A Magyar Helsinki Bizottság Fogda- és Börtönmegfigyelő Programjának keretében 500 előzetes letartóztatottal készült kérdőíves kutatás szerint míg a meghatalmazott védők 40 százaléka kapcsolatba lép védencével legkésőbb az első kihallgatás megkezdéséig, addig a kirendelt védők esetében ez az arány csupán 24 százalék. Mivel ennek a védőn kívül álló okai is lehetnek, beszédesebb az az adat, miszerint azoknál a terheltknél, akiknek az esetében még nem került sor az első tárgyalásra, 5 százalék volt a meghatalmazott védővel rendelkező azon fogvatartottak aránya, akik a lekérdezés időpontjáig még egyáltalán nem kerültek kapcsolatba védőjükkel, szemben a kirendelt védővel rendelkezők 31 százalékával. Tehát majd minden harmadik rászoruló és fogva tartott személy volt kénytelen nélkülözni a hathatós ügyvédi segítséget az ellene folyó eljárásban.

Olyan strukturális problémáról van szó, amelynek megoldása a rendszer radikális reformját, azaz a kirendelési funkció más szerv kezébe helyezését teszi szükségessé, annak érdekében, hogy a nyomozó hatóság (és a vádhatóság) az előtte folyamatban lévő ügyekben csak jelezze a kirendelés szükségességét, a tényleges kirendelést, azaz a kirendelt védő kiválasztását és értesítését azonban az eljárásban semmilyen formában nem érdekelt szerv hajtsa végre. Ez az Igazságügyi Minisztérium Jogi Segítségnyújtó Szolgálatának bevonásával esetleg megoldható lenne.

Ha ez költségvetési szempontból kivihetetlennek bizonyul, elképzelhető az is, hogy a kirendelés feladata továbbra is a nyomozó hatóságnál marad, de olyan módon, hogy a hatóság nem élvez

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

diszkréciót a kirendelendő ügyvéd személyével kapcsolatban. Ez úgy oldható meg, ha a kamarák a kirendelést vállaló ügyvédek napok szerint osztják be, és így a nyomozó hatóság csak az adott napon ügyeletben lévő ügyvédek közül választhat, ha kirendelés válik szükségessé. Tekintettel az ügyvédi kar folyamatosan emelkedő számára, feltételezhető, hogy egy ilyen beosztás megoldható az ügyvédek szempontjából méltányos módon.

E megoldások kodifikálása nyilvánvalóan a Jstv. és/vagy az Ütv. módosítását is szükségessé teszi, amire a jogalkotási folyamat e szakaszában nem biztos, hogy lehetőség van, ezért e helyt elsősorban a későbbi kodifikációs törekvések lehetséges irányának meghatározása céljából utalunk erre az általunk kedvezőnek tartott megoldási lehetőségre.

b) Formálissá válhat a kötelező védelem azért is, mert a védő kirendelése nem jelenti egyben azt is, hogy a kirendelt védő az egyes eljárési cselekményeken köteles részt venni a nyomozat szak letelejétől kezdve. A bírósági szakban a tárgyaláson a védő részvétele kötelező azokban az esetekben, ahol a védő részvétele a büntetőeljárásban egyébként kötelező. A nyomozási szak ugyanakkor döntő jelentőségű az eljárás végső kimenetele szempontjából, gyakorló jogászok széles körben osztott véleménye, hogy a bűnösség kérdésében hozott végső döntést az esetek nagy részében determinálja a nyomozás és annak eredménye.

Paradox módon úgy is fogalmazhatnánk: gyakorlati szempontból a védelemhez való jog esetenként nagyobb fokú sérelmet szenved azáltal, hogy a védőnek a nyomozási cselekményeken nem kötelező részt vennie, mintha nem kellene megjelennie a tárgyaláson. Ezért mindenképpen indokolt lenne a jelen nagy ívű módosításkor a kötelező védelem jelentéstartalmát ebből a szempontból is felülvizsgálni. Megítélésünk szerint ha más eljárási cselekményen nem is, de a terhelt kihallgatáson mindenképpen kötelezővé kellene tenni a védői jelenlétet, olyan módon, hogy e szabály alól csak indokolt esetben lehessen kivételt tenni. Ilyen lehet, ha például a bűntársak elfogásához, a cselekmény befejezésének megakadályozásához, a cselekménnyel okozott kár elhárításához vagy enyhítéséhez az őrizetbe vett terhelt azonnali kihallgatása szükséges. A megfelelően idézett védő meg nem jelenése esetére pedig megfelelő szankciót (pl. az ügyvédi kamara irányába való szignalizációs kötelezettséget) kellene előírni.

A panaszjog szűkítése [54. § (2)]

Nem értünk egyet azzal a tervezett változtatással, amely a nyomozás meghosszabbítása elleni panasztételi jogosultságot meg kívánja szüntetni. A nyomozás határidejének meghosszabbítása ugyanis érdeksérelem forrása lehet, aminek orvoslására egy jogállamban legalább elvben jogorvoslati lehetőséget kellene biztosítani. A nyomozóhatóság ismereteink szerint az esetek többségében él a nyomozás határideje meghosszabbításának lehetőségével, majd mindig azonos egymondatos indokolás kíséretében. A tervezett szabályozás ezt a gyakorlatot oly módon legitimálná, hogy még attól a kényelmetlenségtől is megóvja a nyomozóhatóságot, hogy egy formális elutasító határozatot küldjön a panaszt tevő védőnek, illetve terheltnek. Ez a számunkra elfogadhatatlan gyakorlat folytatására való felhatalmazást jelent.